

Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

Uitvoering Actieplan Toegankelijk Stemmen

Tweede Kamerverkiezing 2021

Algemene terugblik

In de periode voorjaar 2019 – 17 maart 2021 hebben BZK, VWS, VNG, NVVB en de Kiesraad de handen ineengeslagen voor de ontwikkeling, lancering en uitvoering van het actieplan toegankelijk stemmen.

- **Gemeenschappelijk (h)erkende opgave:** de gezamenlijke inspanning binnen het actieplan was en is om te beginnen een uiting van een gemeenschappelijk (h)erkende opgave: voor meer dan 2 miljoen Nederlanders gaat stemmen niet vanzelf. Zij ervaren diverse en uiteenlopende drempels bij het deelnemen aan de verkiezingen.
- **Ordering vraagstuk:** het actieplan was verder ook een ordening van een vraagstuk. Het actieplan omvatte 10 actiepunten die zijn geformuleerd aan de hand van 4 thema's: (1) Toegankelijkheid van stemlokalen, (2) Begrijpelijke informatie over het stemproces, (3) Informeren van stembureauleden en (4) Stimuleren politieke partijen om in hun verkiezingscampagne standpunten toegankelijk en begrijpelijk aan te bieden.
- **Bewustwording:** ook prikkelde de uitvoering van het actieplan tot *meer bewustwording* over toegankelijke verkiezingen in het bijzonder en een toegankelijke samenleving in algemene zin. Het actieplan droeg daarmee bij aan de implementatie van het VN-verdrag Handicap.
- **Invloed coronacrisis:** onder invloed van de corona-crisis kon een bestuurlijke lancering van het actieplan op 17 maart 2020 geen doorgang vinden. De uitvoering van het actieplan is vanaf dat moment wel van start gegaan. Ten dele stond – vanuit een schaarste van aandacht - de inzet op toegankelijkheid op gespannen voet met de inzet op het coronaproof organiseren van de verkiezingen. Maar in sommige gevallen was ook synergie te vinden tussen deze twee opgaven. Waar zonder coronacrisis de inzet op toegankelijkheid naar verwachting groter had kunnen zijn en meer impact had kunnen hebben, lijkt het belang van toegankelijkheid bij deze bijzondere verkiezingen ook zeker niet volledig ondergesneeuwd.
- **Resultaten:** in de bijlage wordt per actiepunt van het actieplan een overzicht gegeven van opgeleverde activiteiten en resultaten. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om het aantal gemeenteambtenaren dat deel heeft genomen aan webinar of het bereik van diverse voorlichtings- en informatiemateriaal richting kiezers (zoals bijvoorbeeld het Debat in Duidelijke Taal). Indien van toepassing worden ook per actiepunt voorstellen voor een vervolgaanpak gedaan.
- **Effecten:** bijgevoegd overzicht geeft waar mogelijk ook per individueel actiepunt een inschatting van het bereik van de geboekte resultaten. Verder is de evaluatie van de toegankelijkheid van de verkiezingen, die nu nog lopende is, een graadmeter voor het effect van het actieplan. Eerste indicatie is dat het aantal binnengekomen klachten over de toegankelijkheid van de verkiezingen in 2021 is afgenomen t.o.v. de vorige verkiezingen.
- **Samenhang met andere inspanningen buiten het actieplan:** De inzet binnen het actieplan toegankelijk stemmen gericht op het wegnemen van drempels staat niet op zichzelf. Het actieplan heeft samenhang met overige (toekomstige) maatregelen, zoals (a) het experiment met een nieuw stembiljet en (b) voorbereiding van een wetsvoorstel om kiezers met een andere dan lichamelijke beperking hulp te verlenen in het stemhokje.

Bijlage 1 Evaluaties per actiepunt

Actiepunt 1

De stemlokalen beter toegankelijk maken. We onderzoeken op welke manier dat kan en hoe we gemeentes daarbij kunnen helpen.

Doelstelling

Onderzoek doen hoe we gemeentes kunnen helpen met de stemlokalen beter toegankelijk maken. Op basis van dit onderzoek is de checklist toegankelijkheid aangepast en verduidelijkt en is een helpdesk toegankelijkheid opgezet.

Opgeleverde producten & activiteiten

Welke producten zijn opgeleverd en wat houden ze in?

1. Onderzoeksrapport is opgeleverd, hierin zijn aanbevelingen gedaan om de checklist toegankelijkheid die gemeentes gebruiken gebruiksvriendelijker te maken.
2. Aan de hand daarvan is de checklist opgesplitst in verschillende rollen. Meer uitleg over de criteria is toegevoegd
3. De helpdesk toegankelijkheid is opgezet waar gemeentes terecht kunnen met hun vragen.

Partners met wie de producten & activiteiten zijn ontwikkeld

- Arcadis, PBT en een testgroep van verschillende gemeentes

(Geschat) bereik van de producten & activiteiten

De checklists zijn gedeeld met alle gemeentes via de nieuwsbrief verkiezingen en in de Toolkit verkiezingen geplaatst. Op de verkiezingsdag is een steekproef gedaan om de stemlokalen te toetsen op toegankelijkheid. Dit rapport van PBT is tevens onderdeel van de evaluatie van de Tweede Kamerverkiezing. De Helpdesk Toegankelijkheid stond standaard genoemd in de nieuwsbrief. Van de helpdesk is minder gebruik gemaakt dan verwacht. Er zijn minder dan 30 gemeentes die gebruik hebben gemaakt van de helpdesk.

Eventuele verbeterpunten of suggesties voor de producten & activiteiten

Door covid-19 was er nu een aparte in en uitgang van het stembureau, mocht dit blijvend zijn dan is het wenselijk ook de uitgang mee te nemen in de checklist.

Actiepunt 2

Gemeenten vragen om één of meer stemlokalen aan te passen voor specifieke doelgroepen. Voorbeelden zijn: een tolk Nederlandse Gebarentaal voor dove kiezers, een gastheer/-vrouw die mensen kan begeleiden, een stemlokaal met weinig prikkels en een hulpmiddel voor blinde kiezers.

Doelstelling

Het is de bedoeling dat gemeenten in gesprek gaan met een lokale belangenorganisatie om te bespreken wat nodig is om een stemlokaal zodanig in te richten dat deze geschikt is voor de betreffende doelgroep.

Hoe gaan we dit doel bereiken?

Bestaande informatie verzamelen.

Een oproep doen aan gemeenten om hierover mee te denken.

- Informatie halen uit workshops^{1,*}
- Voorbeelden verzamelen waar gemeenten gebruik van kunnen maken.*
- Handreiking schrijven.
- Eén of twee voorbeelden uitlichten om extra aandacht te vragen.
- Handreiking verspreiden.

Tijdens de verkiezingen volgend jaar media gebruiken om extra aandacht te vragen voor de speciaal ingerichte stemlokalen.

In de actiepunten met een * zit een overlap met actiepunt 3.

Opgeleverde producten & activiteiten

Welke producten zijn opgeleverd en wat houden ze in?

Op 30 juni 2020 heeft de VNG een **webinar** georganiseerd over toegankelijk stemmen. Twee gemeenten deelden hun aanpak, te weten Groningen en Hellevoetsluis. Ook werd een bijdrage geleverd door BZK en belangenorganisaties.

De VNG heeft in samenwerking met de NVVB een **handreiking** toegankelijk stemmen opgesteld. Deze handreiking is in november 2020 gepubliceerd. De handreiking is bedoeld om gemeenten te informeren over de mogelijkheid om een stemlokaal in te richten voor een specifieke doelgroep. Het tweede doel is het delen van voorbeelden om de toegankelijkheid van verkiezingen te vergroten. Naast tips en aanbevelingen is er dan ook veel aandacht voor praktijkvoorbeelden van gemeenten die zich in hebben gezet om het stemmen toegankelijker te maken.

Op het NVVB-platform is een groep 'Toegankelijkheid' ingericht. Hier kunnen gemeenten met elkaar in gesprek over best practices over toegankelijkheid en bestanden of ideeën uitwisselen.

Tijdens een VNG-**webinar** over de lokale inclusieagenda op 8 december 2020 is de handreiking gepresenteerd. Onder meer via de VNG-website en het platform van de NVVB is bekendheid gegeven aan de handreiking. Daarbij is de oproep aan gemeenten gedaan via het platform hun voorbeelden te delen.

Via de website en sociale media van de VNG zijn goede voorbeelden van extra toegankelijke stemlokalen gedeeld in nieuwsberichten en een vlog.

Partners met wie de producten & activiteiten zijn ontwikkeld

De handreiking is door de VNG in samenwerking met de NVVB ontwikkeld.

De webinars zijn georganiseerd vanuit het VNG-programma 'Iedereen doet mee'.

¹ Fysieke bijeenkomsten waren i.v.m. de coronamaatregelen niet mogelijk.

(Geschat) bereik van de producten & activiteiten

- Beide webinars zijn goed bezocht. De webinar op 30 juni door meer dan 200 personen.
- Van de groep 'Toegankelijkheid' op het NVVB platform is niet erg veel gebruik gemaakt. Dit kan mede liggen aan de complexiteit waarmee gemeenten geconfronteerd werden door de coronamaatregelen. Gezien het feit dat de andere verkiezingsgroepen op het platform juist erg veel gebruikt zijn, is de verwachting dat bij een volgende verkiezing zonder dergelijke complexe maatregelen ook de groep over toegankelijkheid meer gebruikt gaat worden.

In hoeverre gemeenten op de hoogte zijn van de handreiking, dan wel deze hebben gebruikt is moeilijk in te schatten. Wel is door berichten op de site van de VNG en NVVB aandacht gevraagd voor toegankelijk stemmen en zijn voorbeelden gedeeld.

Op de site van de VNG is in de periode december 2020 t/m 12 april 2021 het nieuwsbericht over de handreiking 371 keer aangeklikt, waarvan 297 unieke bezoekers (sommige bezoekers hebben het bericht dus vaker bekeken).

De handreiking is in die periode 137 keer gedownload, waaronder 120 unieke downloads.

Via de site van de NVVB is er 117 keer geklikt op de link naar de handreiking, waaronder 94 unieke clicks. De vlog met een goed voorbeeld uit gemeente Amersfoort is 127 keer bekeken.

Eventuele verbeterpunten of suggesties voor de producten & activiteiten

Door de coronacrisis ging de aandacht van gemeenten vooral uit naar het organiseren van verkiezingen die aan de coronamaatregelen en aangepaste wet- en regelgeving voldeden. Om die reden is er iets minder prominent aandacht gevraagd voor de handreiking.

Het zou mooi zijn als de handreiking met nieuwe voorbeelden en ervaringen kan worden aangevuld. Daar moet zeker aandacht voor zijn. Zo kan de handreiking in aanloop naar de gemeenteraadsverkiezing 2022 aangevuld en verbeterd worden.

De groep 'Toegankelijkheid' op het NVVB kan middels nieuwsberichten meer onder de aandacht worden gebracht.

Actiepunt 3

Ervoor zorgen dat gemeenten kennis en voorbeelden met elkaar kunnen delen.
Op die manier zorgen we dat goede ideeën door meer gemeenten worden overgenomen.

Doelstelling

Omschrijving

De mogelijkheid bieden dat gemeenten kennis en voorbeelden kunnen uitwisselen. Dit betreft zowel gemeenten onderling als samen met ervaringsdeskundigen. Er zijn veel goede initiatieven van gemeenten waar andere gemeenten ook gebruik van zouden kunnen maken. Ook van slechte ervaringen kan veel geleerd worden. We bieden gemeenten de mogelijkheid om deze initiatieven met elkaar uit te wisselen en elkaar te inspireren. Dit doen wij door het organiseren van bijeenkomsten. Ook onderzoeken we of we een centrale, digitale plek kunnen gecreëerd om de voorbeelden beschikbaar te stellen.

Hoe gaan we dit doel bereiken?

- Op 9 april wordt er een workshop georganiseerd op het NVVB jaarcongres. Dit gaat gebeuren in samenwerking met twee gemeenten. *
- Digitale masterclass, bijeenkomsten 'Iedereen doet mee'. *
- Toegankelijkheid krijgt een eigen groep op het platform NVVB, dat vanaf 24 juni beschikbaar is. *

* Er is een overlap met actiepunt 2.

Opgeleverde producten & activiteiten

Welke producten zijn opgeleverd en wat houden ze in?

Door corona hebben de VNG en NVVB geen fysieke bijeenkomsten kunnen organiseren voor gemeenten.

Wel heeft de VNG op 30 juni 2020 een webinar georganiseerd over toegankelijk stemmen. Twee gemeenten deelden hun aanpak, te weten Groningen en Hellevoetsluis. Ook werd een bijdrage geleverd door BZK en belangenorganisaties. Tijdens een digitale bijeenkomst van de VNG in december 2020 is de handreiking Toegankelijk stemmen met tips en voorbeelden voor gemeenten besproken.

Op het NVVB platform is een groep 'Toegankelijkheid' ingericht. Hier kunnen gemeenten met elkaar in gesprek over best practices, ideeën en bestanden delen en samen brainstormen. Op het platform hebben sommige gemeenten elkaar geholpen, bijvoorbeeld met vragen over de stemmal voor blinden en slechtzienden. De aantallen van gesprekken zijn, zeker in vergelijking met op andere verkiezingsgroepen op het platform, nog tegengevallen.

Via de website, sociale media en nieuwsbrieven van de VNG zijn goede voorbeelden gedeeld.

Partners met wie de producten & activiteiten zijn ontwikkeld

De NVVB heeft een platform ontwikkeld waar gemeenten met elkaar in gesprek kunnen gaan.

Het webinar op 30 juni 2020 was georganiseerd in samenwerking met leder(in) en de Oogvereniging.

(Geschat) bereik van de producten & activiteiten

Er zijn 1608 burgerzakenmedewerkers lid van de groep 'Toegankelijkheid'. Zij vertegenwoordigen samen vrijwel alle gemeenten. Er waren meer dan 200 deelnemers aan het webinar van 30 juni 2020.

² Het organiseren van fysieke bijeenkomsten is voorlopig in verband met de coronamaatregelen niet mogelijk

Eventuele verbeterpunten of suggesties voor de producten & activiteiten

Door de nieuwe wet- en regelgeving rondom corona was de organisatie van de Tweede Kamerverkiezing een complexe operatie voor gemeenten. Hierdoor is er waarschijnlijk wat minder focus geweest op toegankelijkheid. De verwachting is dat bijvoorbeeld de groep 'Toegankelijkheid' bij een volgende verkiezing nog meer gebruikt gaat worden. VNG en NVVB willen dit in aanloop naar de gemeenteraadsverkiezing blijven stimuleren.

Bij een toekomstig NVVB congres zal er alsnog een workshop georganiseerd worden.

Actiepunt 4

Onderzoeken hoe we informatie voor kiezers op één website kunnen verzamelen. Op die website kunnen kiezers informatie over stemmen vinden. En over de toegankelijkheid van stemlokalen. Deze website moet begrijpelijk en toegankelijk zijn voor iedereen.

Doelstelling

Oplevering rapport en onderzoeken hoe we alle informatie op een toegankelijke manier kunnen verzamelen.

Opgeleverde producten & activiteiten

Welke producten zijn opgeleverd en wat houden ze in?

1. Intern rapport is opgeleverd, hierin zijn aanbevelingen gedaan om informatie te bundelen en aan te bieden.
2. Platform waarismijnstemlokaal.nl is verder door ontwikkeld, zeker in coronatijd een belangrijk hulpmiddel in de bekendmaking van de locaties van stemlokalen. Op de website was te zien waar stemlokalen waren op maandag, dinsdag en woensdag evenals afgiftepunten voor briefstemmen waren per gemeente. Het bleek niet mogelijk de tool te incorporeren in de website van de Kiesraad of Rijksoverheid. Naar dit platform is doorverwezen vanaf elkestemtelt.nl en vanaf de website van de kiesraad, maar ook vanaf andere onafhankelijke platforms en websites. Ook is actief in communicatie uitingen van de Rijksoverheid verwezen naar deze website.
3. Op elkestemtelt.nl is informatie over de verkiezingen geplaatst in begrijpelijke taal (B1). De vormgeving van de website www.elkestemtelt.nl is voor deze verkiezing vernieuwd. Daarbij is alle publieksinformatie ingestoken vanuit het perspectief van de doelgroepen. Ook de middelen voor de maatwerkcommunicatie (filmpjes over briefstemmen, stemmen met een beperking etc.³) zijn op de website opgenomen.

De informatie op de website was geordend langs de volgende vragen en situaties:

- Hoe kunt u stemmen bij de Tweede Kamerverkiezing 2021?
- Ik ga stemmen in een stemlokaal.
- Ik ben 70-plus en wil per brief stemmen.
- Ik wil iemand machtigen om voor mij te stemmen.
- Maatregelen in verband met corona.
- Stemmen vanuit het buitenland.

Daarnaast is op de homepage gebruik gemaakt van tegels met bijbehorende foto's die elk een ander thema of middel uitlichten. Deze konden al naar gelang de actualiteit daar om vroeg veranderen. Pagina's op de website kiesraad.nl met informatie over verkiezingen in begrijpelijke taal (B1).

4. Pagina op de website kiesraad.nl met overzicht van webpagina's van gemeenten met uitslagen TK2021. Gemeenten zijn gevraagd een vaste URL hiervoor aan te maken (bij voorkeur www.gemeente.nl/verkiezingen).

Partners met wie de producten & activiteiten zijn ontwikkeld

- OSF, BZK, Kiesraad

³ Zie ook bijlage 2

(Geschat) bereik van de producten & activiteiten

Elkestemtelt.nl is tussen 1 februari en 17 maart 1.474.413 keer bezocht. De pagina die het meeste bekeken is is: "Hoe kunt u stemmen bij de Tweede Kamerverkiezing 2021?". De pagina "Behoort u door het coronavirus tot een risicogroep?" staat in de top 20.

Verkiezingen in eenvoudige taal: 24.982 page views

<https://www.kiesraad.nl/verkiezingen/tweede-kamer/tweede-kamerverkiezing-in-eenvoudige-taal>

Uitslagen per gemeente: 491.310 page views

<https://www.kiesraad.nl/verkiezingen/tweede-kamer/uitslagen/uitslagen-per-gemeente-tweede-kamer>

De website waarismijnstemlokaal.nl is in aanloop naar de verkiezingen bijna 700.000 keer gebruikt. Niet alleen de overheid maar ook de pers en nieuwssites is verwezen naar de website, daarnaast hebben verschillende andere platforms van de data gebruik gemaakt die via OSF/waarismijnstemlokaal.nl beschikbaar waren.

Eventuele verbeterpunten of suggesties voor de producten & activiteiten

Het centrale punt voor kiezersinformatie is mede door de vele wijzigingen in het stemproces i.v.m. de coronawetgeving ingevuld door de campagnewebsite elkestemtelt.nl. De ervaring leert dat basisinformatie ook toegankelijk zal moeten blijven via de campagnewebsite, omdat daarmee veel kiezers worden bereikt.

Wel kan voor de toekomst gekeken worden of de informatie die via de Kiesraad en campagnewebsite worden ontsloten nog meer op elkaar aan kunnen sluiten en of een meer externe hosting kan leiden tot ook integratie van de tool waarismijnstemlokaal.nl

Het is van belang te kijken hoe de openbare processen-verbaal beter toegankelijk kunnen worden gemaakt. De huidige praktijk is niet gebruiksvriendelijk genoeg voor kiezers noch gemeenten, en leidt tot veel diverse vormen van publicatie. Overleg tussen BZK, Kiesraad en de VNG over het aanbrengen van verbeteringen rondom de publicatie van processen-verbaal wordt aanbevolen.

Actiepunt 5

Goede voorbeelden van bestaande voorlichting over het stemmen verzamelen. En zorgen dat deze voorlichting zo veel mogelijk mensen bereikt. Hierdoor kunnen meer kiezers zich makkelijker voorbereiden op het stemmen.

Doelstelling

Vanuit een innovatiechallenge worden een X-aantal aanvullende producten met toegankelijke en begrijpelijke informatie over de verkiezingen gerealiseerd. Met als doel waarde en vernieuwing toe te voegen aan en synergie te creëren met een deel van het bestaande informatieaanbod.

Maatschappelijk effect

Informatie over de verkiezingen wordt toegankelijk en bereikbaar gemaakt, zodat kiezers met een (licht) verstandelijke beperking of laaggeletterdheid zich ook kunnen voorbereiden op het stemmen.

Opgeleverde producten & activiteiten

Welke producten zijn opgeleverd en wat houden ze in?

Innovatiechallenge

- Het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport heeft in samenwerking met het ministerie van Binnenlandse zaken uitvoering gegeven aan dit actiepunt door middel van een innovatiechallenge.
- De innovatiechallenge is in samenwerking met het Platform StartHubs ontwikkeld en uitgezet. De challenge ging live op 17 augustus 2020 en sloot op 17 september 2020. De challenge is bekeken door 3923 unieke bezoekers en leidde tot 20 ingediende voorstellen.
- In de periode 17 september 2020 – 2 november 2020 zijn in samenwerking met ProDemos en STRAS (juryleden) en stichting abc en LFB (adviserende ervaringsdeskundigen) uiteindelijk 2 partijen geselecteerd, die hun voorstel in de periode 2 november – 17 maart 2021 in uitvoering hebben gebracht.
- Naast de twee geselecteerde partijen bevinden er zich in een deel van de overige 18 ingediende voorstellen interessante ideeën voor activiteiten rondom begrijpelijke en toegankelijke informatie welke waardevol zijn voor in de toekomst.
- Daarnaast zijn voor ons dankzij de innovatiechallenge nieuwe partijen zichtbaar geworden.
- Verder kwamen tijdens de challenge ook voorstellen langs welke middels ‘design thinking’ het bestaande aanbod tegen het licht hielden. Deze voorstellen zijn uiteindelijk niet gegund mede omdat zij op korte termijn niet direct een praktisch resultaat opleverden voor de verkiezingen van maart 2021. Maar deze vernieuwende ideeën worden wel meegenomen voor de langere termijn. Deze en de drie bovengenoemde bevindingen zijn de secundaire resultaten van de innovatiechallenge.
- De inzet van ervaringsdeskundigen is door dit gehele project meegenomen. Zowel bij de selectie van de partijen in de challenge als bij de uitvoering van de producten zijn ervaringsdeskundigen nauw betrokken.

ASVZ: Verkiezingsvlogs en verkiezingsflyers

- ASVZ heeft 10 verkiezingsvlogs gemaakt en verspreid in duidelijke taal met ondertiteling. Doel van de verkiezingsvlogs: (toekomstig) politici van deelnemende partijen wordt gevraagd om in eenvoudige en begrijpelijke taal middels een vlog antwoord te geven op vragen van ervaringsdeskundigen. Deze vragen gaan over de desbetreffende partij en het bijbehorende verkiezingsprogramma.⁴
- Daarnaast heeft ASVZ als tweede product een verkiezingsflyer ontwikkeld welke het belang van stemmen voor iedere kiezer in duidelijke taal toelicht en uitleg geeft over wat er belangrijk is om te weten als men gaat stemmen.

⁴ [Stem jij ook » Filmpjes begrijpelijke verkiezingen \(politici\)](#)

Mariska Lamiaud: verkiezingskleurplaten

- Mariska Lamiaud heeft een serie verkiezingskleurplaten ontworpen. Met deze kleurplaten heeft zij het proces rondom de verkiezingen en het stemmen visueel begrijpelijker gemaakt. Deze kleurplaten, inclusief gesprekshandleiding, zijn onder meer door ProDemos en stichting STRAS gebruikt in voorlichtingsmateriaal over de verkiezingen op scholen en op locaties voor dagbesteding.

Partners met wie de producten & activiteiten zijn ontwikkeld

- ASVZ heeft samengewerkt met Lederin, Reinaerde, Zorgbelang Inclusief, LFB, Philadelphia de VGN en ervaringsdeskundigen. Daarnaast hebben zij gebruik gemaakt van de website en ondersteuning van ProDemos.
- Mariska Lamiaud heeft de kleurplaten ontworpen in samenwerking met ervaringsdeskundigen van de LFB en Stichting ABC. Daarnaast heeft zij voor de verspreiding onder andere samengewerkt met ProDemos en Stichting STRAS.

(Geschat) bereik van de producten & activiteiten

Verkiezingsvlogs ASVZ

- De verkiezingsvlogs van ASVZ zijn in totaal 6.330 keer door unieke bezoekers bekeken op het YouTube-kanaal van ProDemos Den Haag. Het is hierbij goed om te benoemen dat bezoekers in zorginstellingen mogelijk gezamenlijk hebben gekeken, waardoor het werkelijke aantal kijkers wellicht hoger ligt.
- De pagina 'wat vinden de politieke partijen' op de website van stemjijook.nl is de meest bezochte pagina naast de homepage. Hier staan de verkiezingsvlogs van ASVZ op. 1730 bezoekers hebben deze pagina bezocht, waarvan 1508 unieke bezoekers.
- De verkiezingsvlogs zijn daarnaast breed gedeeld op diverse social media kanalen van meerdere (zorg)organisaties in het land. Cijfers met betrekking tot het bereik van de verkiezingsvlogs op deze kanalen volgen nog.
- In de Stem jij ook-workshops en in de Stem jij ook krant zijn deelnemers geweest op de verkiezingsvlogs.

Mariska Lamiaud

- De serie kleurplaten en de handleiding zijn op diverse manieren verspreid.
- Zo is er in de Stem jij ook krant verwezen naar de kleurplaten en is één van de kleurplaten onderdeel van de krant zelf. Er zijn 619 pakketten a 25 kranten besteld = 15.475 kranten. Daarnaast is de krant 535 x gedownload.
- De kleurplaten en handleiding zijn opgenomen in het lesmateriaal van Stichting STRAS. Dit lesmateriaal is breed ingezet op diverse scholen.
- Mariska Lamiaud heeft zo'n 200 pakketten met de serie kleurplaten naar voortgezet speciaal onderwijs- en praktijkscholen toegestuurd.
- In de Stem jij ook-workshops zijn deelnemers verwezen naar de serie kleurplaten en de handleiding.
- Tot slot konden kiezers de kleurplaten en handleiding downloaden van de website stemjijook.nl.

Actiepunt 6

De uitleg over het stemmen aan kiezers verbeteren. Gemeenten krijgen een voorbeeldtekst in begrijpelijke taal. Hierbij krijgen ze afbeeldingen die ze kunnen gebruiken. Daarnaast willen we voor de stempas een herkenbare envelop.

Doelstelling

- Met ervaringsdeskundigen een voorbeeldtekst in begrijpelijke taal van maximaal één A4 met afbeeldingen ontwikkelen, hiervan zijn gemeenten op de hoogte. Gemeenten kunnen de voorbeeldtekst gebruiken in hun eigen communicatiemiddelen richting de kiezers.
- We willen dat gemeenten een herkenbare envelop gaan gebruiken en leveren hiervoor advies aan.

Opgeleverde producten & activiteiten

Welke producten zijn opgeleverd en wat houden ze in?

1. Bij de stempas kregen kiezers vanwege de coronamaatregelen een gezondheidscheck meegestuurd. Daarop stonden ook een aantal iconen over het gedrag in het stemlokaal. Bij het maken van de check is om advies van ervaringsdeskundigen van stichting leder(in) en Stichting Lezen en Schrijven gevraagd.
2. De infographic “Hoe kunt u stemmen” is ontwikkeld. Hierbij is advies ingewonnen van Stichting leder(in). Op basis daarvan is ook de infographic “Behoort u door het coronavirus tot een risicogroep?” ontwikkeld. Deze producten zijn breed verspreid via de campagnekanalen en het communicatienetwerk van gemeenten.
3. Gemeentes hebben vanwege het verspreiden van de gezondheidscheck naar verwachting allemaal gebruik gemaakt van een envelop. Gemeenten is gevraagd daarop een attenderende tekst te gebruiken.
4. Voor jongeren (first time voters) is een voorbeeld brief en flyer ontwikkeld in begrijpelijke taal om hen op te roepen te gaan stemmen.

Partners met wie de producten & activiteiten zijn ontwikkeld

- Stichting Lezen en Schrijven, leder(in).

(Geschat) bereik van de producten & activiteiten

De pagina met de infographic “Hoe kunt u stemmen” is 228.087 keer bezocht tussen 1 februari en 17 maart. De pagina “Behoort u door het coronavirus tot een risicogroep?” is 41.793 keer bezocht tussen 1 februari en 1 maart. Daarnaast is deze informatie ook beschikbaar gesteld aan verschillende partners zoals gemeentes, Vilans en leder(in).

Eventuele verbeterpunten of suggesties voor de producten & activiteiten

Bij een volgende (niet covid) verkiezing opnieuw informatie beschikbaar maken in toegankelijke taal over hoe kiezers hun stem kunnen uitbrengen. Dit aanbieden bij gemeentes in de vorm van een voorbeeldbrief.

Actiepunt 7

De (digitale) informatie voor stembureauleden uitbreiden met een speciaal gedeelte over toegankelijkheid. Hierin vinden stembureauleden meer informatie over hoe ze kiezers in het stemlokaal uitleg kunnen geven over het stemmen.

Doelstelling

In oktober 2020 wordt een uitbreiding op de digitale voorziening met betrekking op toegankelijkheid opgeleverd door Metier. Deze fungeert als vernieuwd informatiepunt met uitleg over het stemproces voor stembureauleden. De invulling van deze digitale voorziening kan tot en met de zomer worden aangevuld door inbreng van de projectorganisatie.

Opgeleverde producten & activiteiten

Welke producten zijn opgeleverd en wat houden ze in?

1. Door Metier is een reguliere e-learning opgeleverd m.b.t. hierin is een aparte module toegankelijkheid opgenomen deze is besproken en aangevuld met adviezen vanuit gemeentes en organisaties zoals Ieder(in).
2. Een tweede module is opgeleverd n.a.v. de wijzigingen i.v.m. corona. Hierin is ook de module toegankelijkheid opgenomen.
3. In de hand-out voor stembureauleden is tevens aandacht besteed aan toegankelijkheid in een van de hoofdstukken.

Partners met wie de producten & activiteiten zijn ontwikkeld

- Metier en een testgroep van verschillende gemeentes en organisaties

(Geschat) bereik van de producten & activiteiten

De link naar de e-learning module is met alle gemeentes gedeeld, zodat zij deze informatie kunnen gebruiken in de opleiding van hun stembureauleden. De hand-out is naar alle gemeentes verstuurd.

Eventuele verbeterpunten of suggesties voor de producten & activiteiten

Aandacht blijven vragen voor dit thema in de opleiding van stembureauleden.

Actiepunt 8

Een actielijst voor stembureauleden maken. In de actielijst staat hoe je het stembureau goed toegankelijk maakt en houdt op de dag van de verkiezing.

Doelstelling

Stembureauleden worden in aanloop naar de stemming door de gemeente geïnstrueerd over het toegankelijk maken en houden van het stemlokaal. In de praktijk blijkt dat uiteindelijk op de dag van stemming de aandacht uitgaat naar andere werkzaamheden. Op kleine, eenvoudige te verhelpen, punten komt de toegankelijkheid van het stemlokaal dan in het gedrang. De actielijst moet helpen om deze punten bij de aanvang van de dienst en gedurende de dag opnieuw onder de aandacht te brengen. De lijst zet de stembureauleden aan tot actie, bijvoorbeeld door een praktische oplossingsuggestie te doen of anders te verwijzen naar de verkiezingsorganisatie of de gebouwbeheerder om het probleem te verhelpen.

Daarnaast beoogt de actielijst de stembureauleden bewust te maken dat niet alle kiezers hetzelfde zijn. Alle kiezers zijn gebaat bij duidelijke informatie en een goede taakverdeling. Soms hebben kiezers een toegespitste benadering nodig. Uit gesprekken met belangenbehartigers bleek namelijk dat stembureauleden soms niet weten hoe zij kiezers met een beperking kunnen aanspreken en begeleiden en dat dit kiezers met een beperking er soms van weerhoudt naar het stemlokaal te gaan.

Opgeleverde producten & activiteiten

Welke producten zijn opgeleverd en wat houden ze in?

Er is in overleg met de ondertekenaars van het actieplan door de Kiesraad een lijst met 15 punten opgesteld die kleine aanpassingen vragen doch een groot effect hebben op de verbeterde toegankelijkheid, verdeeld in 5 subonderdelen:

- Van buiten naar binnen
- In het stemlokaal
- Op de tafel
- Wees duidelijk
- Wees attent

Voor de lijst is een illustratie ontworpen om de lijst visueel aantrekkelijker te maken en de nadruk te leggen op het checken van de vijf subonderdelen. Gemeenten zijn gevraagd deze lijst aan de stembureauleden aan te bieden of te verwerken in de eigen materialen.

Partners met wie de producten & activiteiten zijn ontwikkeld

BZK, VWS, VNG, NVVB, klankbordgroep Arcadisonderzoek (PBT Consult, Delft, Stichtse Vecht)

(Geschat) bereik van de producten & activiteiten

Na oplevering in de zomer van 2020 is de actielijst voor het eerst ingezet bij de herindelingsverkiezingen van november 2020. De lijst zat daar in de map van het stembureau. Bij de verkiezing van maart 2021 is een wisselend beeld van de inzet van de lijst. Uit een uitvraag bij de gemeenteleden van de commissie verkiezingen blijkt dat er zeker gemeenten zijn geweest die de actielijst hebben ingezet. Bij andere gemeenten is dat onbedoeld achterwege gebleven, vermoedelijk omdat de aandacht dit keer uitging naar de corona-maatregelen.

Eventuele verbeterpunten of suggesties voor de producten & activiteiten

Het verdient aanbeveling om de lijst bij de aankomende verkiezingen opnieuw onder de aandacht te brengen. Ook kan nadrukkelijker worden benoemd dat gemeenten de lijst kunnen integreren met hun eventuele eigen materiaal (zoals de checklist 'openen stembureau' van de StembureauApp).

Actiepunt 9

Een debat in begrijpelijke taal tussen politici laten organiseren in de periode vóór de Tweede Kamerverkiezing 2021. In dit debat kunnen kiezers meepraten.

Doelstelling

Voorafgaande de TK-verkiezing van 2021 een debat organiseren tussen politici in begrijpelijke taal.

Opgeleverde producten & activiteiten

Welke producten zijn opgeleverd en wat houden ze in?

1. ProDemos heeft op 13 februari een debat in duidelijke taal georganiseerd. Dit debat is uitgezonden via de kanalen van ProDemos en dit jaar was het debat ook voor het eerst te volgen via NPO Politiek. Een jury van ervaringsdeskundigen was live en digitaal in de studio aanwezig. De politici gingen aan de hand van stellingen digitaal het debat aan.

Partners met wie de producten & activiteiten zijn ontwikkeld

- ProDemos

De volgende partijen deden mee aan het debat met de hieronder genoemde kandidaten:

- April Ranshuijsen (GroenLinks)
- Christine Teunissen (Partij voor de Dieren)
- Don Ceder (ChristenUnie)
- Habtamu de Hoop (PvdA)
- Judith Tielen (VVD)
- Liane den Haan (50PLUS)
- Lucille Werner (CDA)
- Peter Kwint (SP)
- Roelof Bisschop (SGP)
- Stephan van Baarle (DENK)
- Vera Bergkamp (D66)

(Geschat) bereik van de producten & activiteiten

Het debat is via de kanalen van ProDemos 2920 keer bekeken. Ook is het debat dit jaar voor het eerst uitgezonden via NPO-politiek, hiermee werd het debat voor een breder publiek gemakkelijk te volgen. Via NPO-politiek is het debat meerdere keren uitgezonden, van het bereik via NPO-Politiek zijn geen kijkcijfers beschikbaar.

Eventuele verbeterpunten of suggesties voor de producten & activiteiten

Onderzoeken hoe het bereik te vergroten is.

Actiepunt 10

Politieke partijen oproepen om hun partijprogramma's begrijpelijk en toegankelijk te maken voor iedereen. Hierbij geven experts hulp.

Doelstelling

Voor de TK-verkiezing van 2021 ondersteuning bieden aan alle geregistreerde politieke partijen met het ontwikkelen van begrijpelijke en toegankelijke partijprogramma's

Opgeleverde producten & activiteiten

Welke producten zijn opgeleverd en wat houden ze in?

1. Stichting Lezen en Schrijven heeft met subsidie van BZK een aanbod ontwikkeld waar alle politieke partijen gebruik van konden maken om (een deel van) hun partij programma te hertalen in toegankelijke taal. Er was de mogelijkheid tot het volgen van een workshop met tips en er was de mogelijkheid tot het laten hertalen van een deel van het partijprogramma (zoals de samenvatting) of een ander product per politieke partij.

Partners met wie de producten & activiteiten zijn ontwikkeld

- Stichting Lezen en Schrijven

(Geschat) bereik van de producten & activiteiten

De politieke partijen die het Actieplan hebben ondertekend zijn aangeschreven door Stichting Lezen en Schrijven. Daarnaast is vanuit BZK aan alle politiek partijen de oproep gedaan om zich met Stichting Lezen en Schrijven in te zetten voor toegankelijke partijprogramma's. Niet alle partijen hebben van het aanbod gebruik gemaakt.

Het Webinar dat Stichting Lezen en schrijven heeft aangeboden aan Politieke partijen is ruim 20 keer bekeken.

Vijf politieke partijen hebben de workshop van Stichting Lezen en Schrijven gevolgd. Dit was een praktische workshop van twee uur, gericht op bewustwording en het aanleren van praktische handvatten om teksten toegankelijker te maken.

Twee partijen hebben naar aanleiding van de workshop uitgebreidere ondersteuning en advies gevraagd en gekregen

Bij ons zijn 12 partijen bekend die een verkiezingsprogramma in toegankelijke taal hebben gepubliceerd of die op een andere manier inzet hebben gepleegd om het verkiezingsprogramma toegankelijk te maken. Niet al deze partijen hebben gebruik gemaakt van het aanbod in dit project. Dit zijn de volgende partijen:

- VVD
- Groenlinks
- SP
- PvdA
- 50Plus
- CDA
- Christenunie
- SGP
- D66
- Partij voor de Dieren
- Piratenpartij
- Bij1

Eventuele verbeterpunten of suggesties voor de producten & activiteiten

Bij een vervolg zou het goed zijn als politieke partijen bij het ondersteunen van een actiepunt direct aangeven met wie van de politieke partijen er contact opgenomen kan worden m.b.t het desbetreffende actiepunt.

Bijlage 2 Overzicht Acties en middelen Toegankelijkheid Tweede Kamerverkiezing

Richting de Tweede Kamerverkiezing is uitvoering gegeven aan het Actieplan Toegankelijk Stemmen. Om de Tweede Kamerverkiezing voor alle kiezers zo toegankelijk mogelijk te maken zijn - in samenwerking met enkele partners waaronder Stichting Lezen en Schrijven en Leder(in) - diverse communicatiemiddelen en producten ontwikkeld.

De middelen die we hebben ontwikkeld waren beschikbaar via de toolkit verkiezingen voor gemeenten en andere intermediairs via www.toolkitverkiezingen.nl.

Informatie over hoe kiezers hun stem kunnen uitbrengen bij deze Tweede Kamerverkiezing

- Op www.elkestemtelt.nl vindt de kiezer alle informatie over de Tweede Kamerverkiezing, inclusief een aantal veelgestelde vragen antwoorden. In de evaluatie van de actiepunten zijn o.a. bezoekersaantallen van de website opgenomen.
- Op Tweede Kamer | Verkiezingen | Kiesraad.nl vindt de kiezer informatie over de Tweede Kamerverkiezing en de verkiezingsuitslagen per gemeente. In de evaluatie van de actiepunten zijn o.a. bezoekersaantallen van de website opgenomen.
- Er zijn een [TV commercial](#) en diverse [advertenties](#) en [advertorials](#) gemaakt over hoe kiezers bij deze Tweede Kamerverkiezing kunnen stemmen.
- Er is een [factsheet 'Hoe kunt u stemmen?'](#) Deze factsheet is beoordeeld door ervaringsdeskundigen uit de achterban van Stichting Lezen en Schrijven en Leder(in).
- Er is een factsheet 'Hoe kunt u stemmen?' beschikbaar speciaal gericht op kiezers die tot de hoog risicogroepen behoren in verband met het coronavirus. De opzet van deze factsheet is gebaseerd op uitkomsten van onderzoek door Leder(in) onder hun achterban naar zorgen en vragen over stemmen tijdens deze Tweede Kamerverkiezing. Op basis van dit onderzoek zijn ook optimalisaties aan www.elkestemtelt.nl doorgevoerd.
- Daarnaast zijn er diverse radiocommercials, printadvertenties, online banners/advertenties, online search, social media advertenties en video ad ingezet. En zijn er middelen beschikbaar zoals posters, social video's, voorbeeldbrieven en ansichtkaarten.

Informatie over de maatregelen die genomen worden in verband met het coronavirus

- Infographic 'Maatregelen in het stemlokaal'
- Filmpje 'Stemmen in coronatijd'
- Filmpje 'Stemmen in coronatijd' (vierkant formaat)

Informatie over hoe kiezers met een visuele beperking hun stem kunnen uitbrengen in het stemlokaal

In samenwerking met de Oogvereniging zijn 2 video's ontwikkeld en beschikbaar via de toolkit verkiezingen:

- [Filmpje 'Stemmen met een visuele beperking'](#), waarin ook de coronamaatregelen worden toegelicht.
- [Filmpje 'Stemmen met een stemmal'](#).

De filmpjes zijn gedeeld via de oogvereniging, daarnaast zijn deze ook gebruikt in webinars van de oog vereniging en konden gemeentes de filmpjes gebruiken voor hun eigen websites. Alle gemeentes zijn hierover geattendeerd via de nieuwsbrief verkiezingen. Daarnaast zijn de gemeentes die gebruik maken van het stemmen per stemmal hier extra op geattendeerd zodat.

Informatie over de verkiezingen voor kiezers met een auditieve beperking

- Er is een versie van de tv-commercial met gebarentolk beschikbaar gesteld via elkestemtelt.nl.

Informatie voor kiezers met een verstandelijke beperking

- Voor kiezers met een verstandelijke beperking is een flyer gemaakt waarmee begeleiders en -familie met kiezers in instellingen het gesprek kunnen voeren over het belang van stemmen, in samenwerking met ASVZ en VWS. Ook zijn er kleurplaten, inclusief een handleiding voor begeleiders, ontwikkeld.
- Daarnaast heeft stichting STRAS met subsidie van BZK de cursus stoere stemmer kunnen ontwikkelen voor kiezers met een verstandelijke beperking.

Informatie over briefstemmen voor kiezers van 70+

- Filmpje over briefstemmen:
  - [Lange versie op elkestemtelt.nl](#) waarbij kiezers de mogelijkheid hebben audiodescriptie en ondertiteling aan te zetten. Ook de uitgeschreven tekst is beschikbaar.
  - [Lange versie met ondertiteling](#)
  - [Korte versie \(1 minuut\)](#)
- [Flyer uitleg briefstemmen](#) opgemaakt in campagnestijl. Deze stapsgewijze uitleg vindt de 70-plusser ook bij de stembescheiden die hij/zij ontvangt.
- Er is een uitgebreide advertorial beschikbaar waarin 70-plussers wordt uitgelegd hoe zij per brief kunnen stemmen.
- [Advertentie 'Zorg dat uw briefstem op tijd aankomt'](#)
- [Advertentie 'Waar kan ik terecht met vragen over briefstemmen'](#)
- 70-plussers met vragen over briefstemmen kunnen ook terecht bij het publieksnummer 088-1351.

Overige producten

Op www.waarismijnstemlokaal.nl wordt in de aanloop naar de Tweede Kamerverkiezing per stembureau weergegeven of deze toegankelijk is voor kiezers met een lichamelijke beperking. Gemeenten vullen deze informatie aan en communiceren dit vaak zelf ook via het huis-aan-huisbiljet.

- In de toolkit verkiezingen staat een checklist om de fysieke toegankelijkheid van stembureaus te kunnen meten.
- De NVVB en de VNG hebben de handreiking toegankelijk stemmen opgesteld en beschikbaar gesteld aan gemeenten o.a. via deze link [Handreiking toegankelijk stemmen — Nieuws — Nederlandse Vereniging voor Burgerzaken \(nvvb.nl\)](#)
- In de stembureauinstructie en in de hand-out wordt informatie gegeven over het belang van toegankelijkheid en welke rechten kiezers met een (lichamelijke) beperking hebben. De hand-out is ook te vinden in de verkiezingen toolkit of via [op stembureauinstructie.nl](#)
- ProDemos heeft gezorgd voor een toolbox met een aantal aanvullende (digitale) middelen zoals een verkiezingskrant, de website www.stemjijook.nl speciaal voor moeilijkerlerenden en mensen met een licht verstandelijke beperking, filmpjes en kleurplaten.
- Op 13 februari is door ProDemos een debat in Duidelijke Taal georganiseerd (het debat is terug te kijken via stemjijook.nl). Voor het eerst was het debat ook te volgen via NPO Politiek waardoor het voor een breed publiek te bezichtigen was.
- De Oogvereniging organiseerde op 4 maart samen met gemeente Utrecht, Koninklijke Visio en Bartiméus een informatieve webinar voor gemeenten, stembureauleden en andere belangstellenden over het begeleiden van kiezers met een visuele beperking, toegankelijkheid en de hulpmiddelen.
- Dovenschap heeft 2 filmpjes gemaakt. De eerste video is gericht op stembureauleden en toont een aantal basisgebaren die zij kunnen gebruiken. De tweede video is een instructievideo gericht op dove, slechthorende en blinde stemmers.
- De Kopie ID-app is met feedback van ervaringsdeskundigen toegankelijker gemaakt zodat deze goed te gebruiken was bij bijvoorbeeld het verlenen van een volmacht op de verkiezingsdag. In het gebruik van de app is ook een piek te zien rond de verkiezingsdagen.

Voorbeelden van inzet op toegankelijkheid tijdens de verkiezingsdag:

- BZK heeft een subsidie aan Stichting Prokkel verleend, verschillende Prokkelduo's hebben zich ingezet als stembureau lid, een duo bestaat uit iemand met en iemand zonder beperking. Deze duo's hebben tijdens de Tweede Kamerverkiezing zich ingezet in onder andere Aalten, Assen, Baarn, Emmen, Enschede, Gouda, Nijmegen, Oude IJsselstreek, Utrecht en Winterswijk⁵: <https://www.prokkel.nl/nieuws/waardevolle-ervaringen-voor-prokkelduos-en-gemeenten-tijdens-verkiezingen/>
- Meerdere gemeentes hebben extra toegankelijke stembureaus ingezet zoals bijvoorbeeld een stembureau met gebarentolk in onder andere Utrecht en Den Haag of extra toegankelijke bureaus waar ook stembureauleden met een beperking ingezet werden zoals in Amersfoort. Xtra toegankelijk stembureau Amersfoort: <https://www.amersfoort.nl/nieuws/amersfoort-richt-extra-toegankelijk-stembureau-in.htm>
- Vlog over voorbeeld van Amersfoort, zie: <https://www.youtube.com/watch?v=H1qIXktjUjY>
- Artikel over gebaren talig stembureau Utrecht: <https://utrecht.archiefweb.eu/?timestamp=20210316062109&url=http%3A%2F%2Fwww.utrecht.nl%2Fbestuur-en-organisatie%2Fverkiezingen%2Fstemmen-voor-doven-en-slechthorenden%2Finitiatief-van-lisa-eeen-gebarentalig-stembureau%2F>

⁵ [Extra toegankelijke en inclusieve stembureaus | VNG](#)

Bijlage 3

Actieplan Toegankelijk Stemmen

Merkbaar minder drempels bij verkiezingen

Voor meer dan 2 miljoen Nederlanders gaat stemmen niet vanzelf. Sommige mensen hebben een lichamelijke beperking. Denk aan iemand in een rolstoel of iemand met een blindengeleidehond. Er zijn ook veel andere kiezers die problemen hebben bij het stemmen. Denk aan mensen die moeite hebben met lezen, mensen met een (licht) verstandelijke beperking of mensen met dementie. Dit actieplan heeft als doel dat ook deze groepen makkelijker kunnen stemmen bij de Tweede Kamerverkiezing in 2021.

Met de uitvoering van het actieplan werken het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, de Kiesraad, de Nederlandse Vereniging voor Burgerzaken, de Vereniging van Nederlandse Gemeenten en het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport samen aan bewustwording en toegankelijke verkiezingen. En daarmee aan de uitvoering van het VN-verdrag Handicap.

Samen willen wij:

- ✓ de toegankelijkheid van de stemlokalen verbeteren.
- ✓ informatie geven over stemmen die beter te begrijpen is voor iedereen.
- ✓ leden van het stembureau beter informeren.
- ✓ dat politieke partijen begrijpelijk spreken en schrijven in hun verkiezingscampagne.

Om dit voor elkaar te krijgen gaan wij:

1. De stemlokalen beter toegankelijk maken. We onderzoeken op welke manier dat kan en hoe we gemeenten daarbij kunnen helpen.
2. Gemeenten vragen om één of meer stemlokalen aan te passen voor specifieke doelgroepen. Voorbeelden zijn: een tolk Nederlandse Gebarentaal voor dove kiezers, een gastheer/-vrouw die mensen kan begeleiden, een stemlokaal met weinig prikkels en een hulpmiddel voor blinde kiezers.
3. Ervoor zorgen dat gemeenten kennis en voorbeelden met elkaar kunnen delen. Op die manier zorgen we dat goede ideeën door meer gemeenten worden overgenomen.
4. Onderzoeken hoe we informatie voor kiezers op één website kunnen verzamelen. Op die website kunnen kiezers informatie over stemmen vinden. En over de toegankelijkheid van stemlokalen. Deze website moet begrijpelijk en toegankelijk zijn voor iedereen.
5. Goede voorbeelden van bestaande voorlichting over het stemmen verzamelen. En zorgen dat deze voorlichting zo veel mogelijk mensen bereikt. Hierdoor kunnen meer kiezers zich makkelijker voorbereiden op het stemmen.
6. De uitleg over het stemmen aan kiezers verbeteren. Gemeenten krijgen een voorbeeldtekst in begrijpelijke taal. Hierbij krijgen ze afbeeldingen die zij kunnen gebruiken. Daarnaast willen we voor de stempas een herkenbare envelop.
7. De (digitale) informatie voor stembureauleden uitbreiden met een speciaal gedeelte over toegankelijkheid. Hierin vinden stembureauleden meer informatie over hoe ze kiezers in het stemlokaal uitleg kunnen geven over het stemmen.
8. Een actielijst voor stembureauleden maken. In de actielijst staat hoe je het stembureau goed toegankelijk maakt en houdt op de dag van de verkiezing.
9. Een debat in begrijpelijke taal tussen politici laten organiseren in de periode vóór de Tweede Kamerverkiezing 2021. In dit debat kunnen kiezers meepraten.
10. Politieke partijen oproepen om hun partijprogramma's begrijpelijk en toegankelijk te maken voor iedereen. Hierbij geven experts hulp.

Initiatiefnemers

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

De onderstaande politieke partijen steunen actiepunten 9 en 10 van het actieplan en werken actief mee aan de uitvoering.

Volkspartij voor Vrijheid en Democratie

Christen-Democratisch Appèl

Democraten 66

GroenLinks

Socialistische Partij

Partij van de Arbeid

ChristenUnie

Partij voor de Dieren

50PLUS

Staatkundig Gereformeerde Partij

DENK

Forum voor Democratie

Onafhankelijke SenaatsFractie

Van Haga

De onderstaande (belangen)organisaties ondersteunen het initiatief van dit actieplan en dragen met hun kennis en ervaring actief bij aan de uitvoering van de actiepunten.

ieder(in)

ProDemos: Huis voor democratie en rechtsstaat

Oogvereniging

Landelijk Federatie Belangenverenigingen

Stichting Lezen en Schrijven

STRAS

Stichting Lezen en Schrijven

Alzheimer Nederland

Vereniging gehandicaptenzorg Nederland

Bartiméus

Bartiméus